Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

26. rujna 2024.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Socijalna politika – Zaštita sigurnosti i zdravlja radnika – Direktiva 89/391/EEZ – Opće obveze u području zaštite sigurnosti i zdravlja – Usporedni nacionalni postupci – Presuda upravnog suda koja pred kaznenim sudom ima snagu pravomoćnosti – Kvalifikacija događaja kao nesreće na radu – Učinkovitost zaštite prava zajamčenih Direktivom 89/391 – Članak 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima – Pravo na saslušanje – Stegovni postupak protiv suca redovnog suda u slučaju nepoštovanja odluke ustavnog suda koja je suprotna pravu Unije – Nadređenost prava Unije”

U predmetu C-792/22,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputila Curtea de Apel Braşov (Žalbeni sud u Brašovu, Rumunjska), odlukom od 21. prosinca 2022., koju je Sud zaprimio 23. prosinca 2022., u kaznenom postupku protiv

MG,

uz sudjelovanje:

Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea,

LV,

CRA,

LCM,

SC Energotehnica SRL Sibiu,

SUD (prvo vijeće)

u sastavu: A. Arabadjiev, predsjednik vijeća, L. Bay Larsen (izvjestitelj), potpredsjednik Suda, T. von Danwitz, P. G. Xuereb i A. Kumin, suci,

nezavisni odvjetnik: A. Rantos,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

* Jezik postupka: rumunjski

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea, D. Câmpean, u svojstvu agenta,

– za rumunjsku vladu, R. Antonie, E. Gane i A. Rotăreanu, u svojstvu agenata,

– za Europsku komisiju, A. Armenia i D. Recchia, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 11. travnja 2024.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 1. stavaka 1. i 2. te članka 5. stavka 1. Direktive Vijeća 89/391/EEZ od 12. lipnja 1989. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu (SL 1989., L 183, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 4., str. 50.) te članka 31. stavka 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).

2 Zahtjev je upućen u okviru kaznenog postupka pokrenutog protiv osobe MG zbog nepoštovanja pravnih mjera u području sigurnosti i zdravlja na radu te zbog ubojstva iz nehaja.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Desetom uvodnom izjavom Direktive 89/391 predviđeno je:

„[B]udući da je pojava nesreća na radu i profesionalnih bolesti još uvijek previsoka; budući da se moraju bez odlaganja uvesti ili poboljšati preventivne mjere kako bi se sačuvali sigurnost i zdravlje radnika i osigurao veći stupanj zaštite”.

4 Člankom 1. stavcima 1. i 2. te direktive predviđa se:

„1. Cilj ove direktive je uvođenje mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radnom mjestu.

2. U tu svrhu ona sadrži opća načela o prevenciji profesionalnih rizika, zaštiti sigurnosti i zdravlja, uklanjanju čimbenika rizika i nesreća, informiranju, konzultacijama, ravnopravnom sudjelovanju u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom i obrazovanju radnika i njihovih predstavnika, kao i opće smjernice za provedbu navedenih načela.”

5 Člankom 4. stavkom 1. navedene direktive predviđa se:

„Države članice poduzimaju sve potrebne korake kako bi osigurale da poslodavci, radnici i predstavnici radnika podliježu pravnim propisima potrebnim za provedbu ove direktive.”

6 Naslovljen „Opća odredba” članak 5. iste direktive u svojem stavku 1. propisuje:

„Dužnost poslodavca je osigurati sigurnost i zdravlje radnika u svakom aspektu povezanom s radom.”

Rumunjsko pravo

Kazneni zakonik i Zakonik o kaznenom postupku

7 Članak 350. Codul penala (Kazneni zakon), naslovljen „Nepoštovanje pravnih mjera u području sigurnosti i zdravlju na radu”, predviđa:

„1. Ako bilo koja osoba ne poštuje obveze i mjere predviđene u području sigurnosti i zdravlja na radu i time stvara neposrednu opasnost od nesreće na radu ili profesionalne bolesti, kažnjava se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do tri godine ili novčanom kaznom.

[…]

3. Ako su kaznena djela iz stavaka 1. i 2. počinjena iz nepažnje, kažnjavaju se kaznom zatvora u trajanju od tri mjeseca do jedne godine ili novčanom kaznom.”

8 Članak 192. tog zakonika, naslovljen „Ubojstvo iz nehaja” u stavku 2. propisuje:

„Ubojstvo iz nehaja koje je posljedica nepoštovanja zakonskih odredbi ili mjera opreza koje su predviđene za obavljanje profesije ili zanimanja ili za obavljanje posebne djelatnosti kažnjava se kaznom zatvora u trajanju od dvije do sedam godina. Ako povreda zakonskih odredbi ili mjera opreza sama po sebi čini kazneno djelo, primjenjuju se pravila o stjecaju kaznenih djela.”

9 Članak 52. Codul de procedură penală (Zakonik o kaznenom postupku) u stavcima 1. i 2. određuje:

„1. Kazneni sud nadležan je za rješavanje bilo kojeg pitanja koje prethodi donošenju odluke u predmetu, čak i ako je to pitanje po svojoj prirodi u nadležnosti drugog suda, osim u slučajevima nenadležnosti sudova.

2. O prethodnom pitanju kazneni sud odlučuje u skladu s pravnim pravilima i dokaznim sredstvima koja se odnose na područje u kojem se postavlja to pitanje.”

Zakon o sigurnosti i zdravlju na radu

10 Članak 5. Legea nr. 319/2006 a securității și sănătății în muncă (Zakon br. 319/2006 o sigurnosti i zdravlju na radu od 14. srpnja 2006. (Monitorul Oficial al României, dio I., br. 646 od 26. srpnja 2006.; u daljnjem tekstu: Zakon o sigurnosti i zdravlju na radu), kojim se prenosi Direktiva 89/391, određuje:

„Za potrebe ovog zakona primjenjuju se sljedeće definicije:

[…]

(g) nesreća na radu – nasilna tjelesna ozljeda ili akutno trovanje pri obavljanju posla ili obavljanju službene dužnosti koji uzrokuju privremenu nesposobnost za rad u trajanju od najmanje tri kalendarska dana, invalidnost ili smrt;

[…]”

11 Člankom 20. stavkom 1. tog zakona predviđa se:

„Poslodavac osigurava uvjete u kojima svaki radnik može dobiti dostatnu i primjerenu obuku u području sigurnosti i zdravlja na radu, posebno u smislu podataka i uputa specifičnih za njegovo radno mjesto i posao koji obavlja:

[…]

b) u slučaju promjene posla ili premještaja;

[…]”

12 Člankom 22. navedenog zakona propisuje se:

„Svaki radnik treba obavljati svoj posao na način da sebe ni druge osobe na koje bi mogao utjecati svojim radom ili propustima na poslu ne izloži opasnostima od nesreće ili profesionalne bolesti, u skladu s obukom, pripremom i uputama koje mu je dao poslodavac.”

13 U skladu s člankom 29. stavkom 1. tog zakona, teritorijalni inspektorati rada moraju provesti istragu, osobito u slučaju koji je doveo do smrti žrtve. U skladu s njegovim člankom 29. stavkom 2., rezultat istrage unosi se u zapisnik.

Minimalni sigurnosni i zdravstveni zahtjevi

14 Cerințele minime de securitate și sănătate pentru utilizarea în muncă de către lucrători a echipamentelor de muncă (Minimalni sigurnosni i zdravstveni zahtjevi u pogledu radne opreme koju na radu upotrebljavaju radnici), utvrđeni Hotărârea Guvernuluijem br. 1146/2006 (Odluka Vlade br. 1146/2006), od 30. kolovoza 2006. (Monitorul Oficial al României, dio I., br. 815 od 3. listopada 2006.), sadržava sljedeće odjeljke:

„3.3.2.1. Kad je riječ o električnim instalacijama i radnoj opremi, zaštita od strujnog udara izravnim kontaktom osigurava se tehničkim mjerama dopunjenim organizacijskim mjerama. […]

3.3.2.3. Zaštita od strujnog udara izravnim kontaktom osigurava se sljedećim organizacijskim mjerama:

(a) zahvate na električnim instalacijama (otklanjanje kvarova, popravci, priključivanje itd.) obavljaju isključivo kvalificirani i ovlašteni električari osposobljeni za takav rad;

(b) zahvati se izvršavaju na temelju jednog od radnih naloga;

[…]

(e) za svaki zahvat na električnim instalacijama potrebno je dati upute za rad.

3.3.2.4. Zahvati na postrojenjima, strojevima, opremi i uređajima koji upotrebljavaju električnu energiju dopušteni su isključivo na temelju sljedećih radnih naloga:

[…]

(d) usmeni nalozi (DV);

[…]

3.3.23.1. U slučaju električnih instalacija ili radne opreme na kojima se obavljaju radovi pod naponom ili u beznaponskom stanju moraju se upotrebljavati zaštitna sredstva za električnu izolaciju. […]

3.3.23.4. Radove pod naponom na električnim instalacijama i opremi obavlja osoblje ovlašteno za radove pod naponom."

Glavni postupak i prethodna pitanja

15 Električar, zaposlenik društva SC Energotehnica SRL Sibiu (u daljnjem tekstu: Energotehnica), preminuo je 5. rujna 2017. od strujnog udara dok je obavljao zahvat na vanjskom rasvjetnom uređaju na konstrukciji pod niskim naponom poljoprivrednog gospodarstva.

16 Iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da je osoba MG, koja je također bila zaposlenik društva Energotehnica, bila zadužena za organizaciju rada, obuku osoblja i donošenje mjera kako bi se osigurala sredstva zaštite na radu i zaštitna oprema.

17 Nakon te nesreće, provedena su dva postupka u vezi s događajem iz glavnog postupka, odnosno, s jedne strane, postupak upravne istrage koji je Inspecția Muncii (Inspektorat rada, Rumunjska) pokrenula protiv društva Energotehnica i, s druge strane, kazneni postupak protiv osobe MG zbog nepoštovanja zakonskih sigurnosnih mjera na radu i ubojstva iz nehaja.

18 Kad je riječ, s jedne strane, o upravnoj istrazi, Inspektorat rada je u zapisniku istrage od 9. rujna 2019. primijenio kvalifikaciju „nesreće na radu" u smislu nacionalnih propisa.

19 Energotehnica je potom pred Tribunalulom Sibiu (Viši sud u Sibiuu, Rumunjska) pokrenula upravni spor tražeći poništenje tog zapisnika.

20 Presudom od 10. veljače 2021. taj je sud djelomično poništio navedeni zapisnik smatrajući, za razliku od kvalifikacije Inspektorata rada, da događaj iz glavnog postupka nije nesreća na radu.

21 Tužba koju je Inspektorat rada podnio protiv te presude ukinuta je 14. lipnja 2021. presudom Curtee de Apel Alba Iulia (Žalbeni sud u Albi Iuliji, Rumunjska).

22 S druge strane, što se tiče kaznenog progona osobe MG, ona je po optužnici Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupee (Državno odvjetništvo pri Prvostupanjskom sudu u Rupei, Rumunjska) od 31. srpnja 2020. vraćena Judecătoriji Rupea (Prvostupanjski sud u Rupei, Rumunjska).

23 U svojoj optužnici državno odvjetništvo istaknulo je da je osoba MG 5. rujna 2017. oko 18 sati žrtvi izdala usmeni nalog za izvršenje zahvata na rasvjetnom uređaju o kojem je riječ, a da pritom nisu poduzete mjere zaštite zdravlja i sigurnosti na radu, odnosno taj zadatak nije povjeren ovlaštenom članu osoblja pod nadzorom osobe MG. Tako je žrtva izvršila taj zahvat a da pritom nije isključila električno napajanje te nije upotrijebila zaštitne rukavice za električnu izolaciju.

24 Pravni sljednici žrtve podnijeli su imovinskopravni zahtjev pred tim sudom zahtijevajući naknadu štete kako protiv osobe MG tako i protiv društva Energotehnica, koje je građanskopravno odgovorno za osobu MG.

25 Presudom od 24. prosinca 2021. Judecătoria Rupea (Prvostupanjski sud u Rupei) oslobodila je optužbi osobu MG i odbila imovinskopravni zahtjev pravnih sljednika žrtve. Taj sud utvrdio je, s jedne strane, da postoji razumna sumnja da je osoba MG žrtvi izdala usmeni radni nalog i da se, s druge strane, događaj iz glavnog postupka desio nakon završetka radnog vremena, tako da se ne može kvalificirati kao nesreća na radu.

26 Državno odvjetništvo pri prvostupanjskom sudu u Rupei i pravni sljednici žrtve podnijeli su žalbu protiv te presude Curtei de Apel Brașov (Žalbeni sud u Brašovu), sudu koji je uputio zahtjev.

27 Taj sud ističe da je, u skladu s rumunjskim pravom, kako se tumači s obzirom na sudsku praksu Curtee Constituțională (Ustavni sud, Rumunjska), odluka upravnog suda obvezujuća za kazneni sud zbog svoje pravomoćnosti. Naime, sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da je pitanje predstavlja li događaj koji je doveo do smrti žrtve „nesreću na radu”, u smislu Zakona o sigurnosti i zdravlju na radu, prethodno pitanje u smislu članka 52. Zakonika o kaznenom postupku.

28 U tom pogledu taj sud naglašava da je Curtea Constituțională (Ustavni sud) odlukom od 17. veljače 2021. priznala apsolutni karakter pravomoćnosti građanskopravnim presudama (lato sensu) kojima su razmatrana takva prethodna pitanja.

29 Sud koji je uputio zahtjev primjećuje da je stoga vezan zaključcima upravnog suda koji je odbio kvalificirati događaj iz glavnog postupka kao nesreću na radu u smislu rumunjskog prava.

30 Međutim, pravomoćnost takve kvalifikacije sprečava ga u odlučivanju o kaznenoj ili građanskopravnoj odgovornosti optuženih stranaka, s obzirom na to da je navedena kvalifikacija sastavni element kaznenog djela o kojem treba odlučiti.

31 S tim u vezi, sud koji je uputio zahtjev dodaje da stranke koje su postavile imovinskopravni zahtjev u okviru kaznenog postupka nisu bile saslušane pred upravnim sudom, s obzirom na to da se upravni postupak vodio samo između društva Energotehnica i Inspektorata rada.

32 Takva nemogućnost odlučivanja o postojanju kaznene ili građanskopravne odgovornosti, iako stranke saslušane u okviru dvaju postupaka nisu iste, povređuje načelo odgovornosti poslodavca i načelo zaštite radnika, propisane člankom 1. stavcima 1. i 2. te člankom 5. stavkom 1. Direktive 89/391, u vezi s člankom 31. stavkom 1. Povelje.

33 U tim okolnostima, Curtea de Apel Braşov (Žalbeni sud u Brašovu) prekinula je postupak i Sudu uputila sljedeća prethodna pitanja:

„1. Protivi li se načelu zaštite radnikâ i načelu odgovornosti poslodavca, koja su utvrđena člankom 1. stavcima 1. i 2. te člankom 5. stavkom 1. Direktive [89/391], prenesene u nacionalno pravo [Zakonom o sigurnosti i zdravlju na radu], u vezi s člankom 31. stavkom 1. Povelje, propis poput onoga koji se primjenjuje u glavnom postupku, [kako je tumačen] odlukom nacionalnog ustavnog suda, na temelju kojeg upravni sud može na zahtjev poslodavca i u kontradiktornom postupku u kojem sudjeluje jedino državno upravno tijelo konačno presuditi da se određeni događaj ne može kvalificirati kao nesreća na radu u smislu navedene direktive, pa tako može onemogućiti kaznenom sudu pred kojim je državno odvjetništvo pokrenulo kazneni postupak protiv odgovornog radnika ili pred kojim je stranka u građanskom postupku pokrenula građanski postupak protiv istog poslodavca, kao građanskopravno odgovorne stranke u kaznenom postupku, i protiv njegova zaposlenika da donese drukčiju odluku u pogledu kvalifikacije istog događaja kao nesreće na radu, [koja] je sastavni element kaznenih djela koja su predmet kaznenog postupka (bez čega nije moguće utvrditi ni kaznenu odgovornost ni građanskopravnu odgovornost pored kaznene odgovornosti), s obzirom na pravomoćnost konačne upravne presude?

2. Treba li u slučaju [potvrdnog] odgovora [na prvo pitanje] načelo nadređenosti prava Unije tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis ili praksa prema kojima su odluke nacionalnog ustavnog suda obvezujuće za nacionalne redovne sudove, zbog čega ne mogu, osim u slučaju počinjenja stegovne povrede, po službenoj dužnosti izuzeti iz primjene sudsku praksu koja proizlazi iz tih odluka, čak i ako na temelju presude Suda smatraju da je takva sudska praksa u suprotnosti s člankom 1. stavcima 1. i 2. te člankom 5. stavkom 1. Direktive 89/391, koja je prenesena u nacionalno pravo [Zakonom o sigurnosti i zdravlju na radu], u vezi s člankom 31. stavkom 1. Povelje?”

O prethodnim pitanjima

Dopuštenost

34 Rumunjska vlada tvrdi da su prethodna pitanja nedopuštena.

35 U tom pogledu, kad je riječ o prvom pitanju, ta vlada ističe da je sudu koji je uputio zahtjev podnesena žalba u okviru postupka utvrđivanja kaznene odgovornosti radnika, a ne poslodavca, s obzirom na to da potonji u kaznenom postupku ima samo svojstvo stranke s građanskopravnom odgovornošću. Direktiva 89/391 predviđa samo obvezu poslodavaca da osiguraju sigurnost i zdravlje radnika u svim aspektima povezanima s radom kao i odgovornost poslodavaca u slučaju nepoštovanja te obveze. Stoga pravni odnos o kojem je sud koji je uputio zahtjev pozvan odlučiti nije obuhvaćen područjem primjene ratione materiae te direktive. U tim je okolnostima prvo prethodno pitanje nedopušteno.

36 Kad je riječ o drugom prethodnom pitanju, rumunjska vlada navodi da ono nije samostalno jer ovisi o odgovoru na prvo pitanje, tako da i njega također treba odbaciti kao nedopušteno.

37 S tim u vezi, valja najprije podsjetiti na to da je samo na nacionalnom sudu pred kojim se vodi spor u glavnom postupku da ocijeni potrebu za prethodnom odlukom i relevantnost pitanjâ koja postavlja Sudu, a za koja vrijedi pretpostavka relevantnosti. Stoga, ako se postavljeno pitanje

odnosi na tumačenje ili valjanost pravila prava Unije, Sud je načelno dužan odlučiti osim ako je očito da traženo tumačenje nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom tog spora, ako je problem hipotetski ili ako Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim elementima potrebnima kako bi mogao dati koristan odgovor na to pitanje (presuda od 22. veljače 2024., Unedic, C-125/23, EU:C:2024:163, t. 35. i navedena sudska praksa).

38 U predmetnom slučaju iz odluke kojom se upućuje zahtjev proizlazi da su pravni sljednici žrtve podnijeli imovinskopravni zahtjev pred kaznenim sudom zahtijevajući naknadu štete kako protiv okrivljenika, tako i protiv poslodavca. Stoga se ne može smatrati da se spor koji se vodi u glavnom postupku ne odnosi na poslodavca i da je problem koji je istaknut u prvom pitanju hipotetske naravi. Osim toga, za ishod postupka pred sudom koji je uputio zahtjev odlučujuće je pitanje protivi li se pravu Unije to da upravni sud može odlučiti, na način da to bude obvezujuće za kazneni sud, o kvalifikaciji događaja kao „nesreće na radu” u smislu rumunjskog prava.

39 Iz toga slijedi da su postavljena pitanja dopuštena.

O meritumu

O prvom pitanju

40 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 1. stavke 1. i 2. kao i članak 5. stavak 1. Direktive 89/391, u vezi s člankom 31. Povelje i načelom djelotvornosti, tumačiti na način da im se protivi propis države članice, kako ga tumači ustavni sud te države, u skladu s kojim pravomoćna presuda upravnog suda koja se odnosi na kvalifikaciju događaja kao „nesreće na radu” ima snagu pravomoćnosti pred kaznenim sudom, ako taj propis pravnim sljednicima radnika koji je žrtva tog događaja ne dopušta da budu saslušani ni u jednom od postupaka u kojima se odlučuje o postojanju takve nesreće na radu.

41 Uvodno valja podsjetiti na to da je, prema ustaljenoj sudskoj praksi, u okviru postupka suradnje između nacionalnih sudova i Suda uspostavljene u članku 267. UFEU-a na Sudu da nacionalnom sudu pruži koristan odgovor koji će mu omogućiti da riješi spor koji se pred njim vodi (presuda od 13. lipnja 2024., Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Stvarna cijena energije), C-266/23, EU:C:2024:506, t. 22. i navedena sudska praksa).

42 U tu svrhu Sud može iz svih podataka koje mu je dostavio nacionalni sud, a osobito iz obrazloženja odluke kojom se upućuje prethodno pitanje, izvesti elemente prava Unije koje treba tumačiti uzimajući u obzir predmet glavnog postupka. Usto, Sud može uzeti u obzir pravila tog prava na koja se nacionalni sud nije pozvao u svojem pitanju (presuda od 25. travnja 2024., PAN Europe (Closer), C-308/22, EU:C:2024:350, t. 86. i navedena sudska praksa).

43 Stoga u ovom slučaju valja istaknuti da je pravo na djelotvornu sudsku zaštitu zajamčeno člankom 47. Povelje također relevantno za odgovor koji treba dati na postavljena pitanja.

44 Kad je riječ o Direktivi 89/391, iz njezina članka 1. stavka 1., u vezi s desetom uvodnom izjavom te direktive, proizlazi da je njezin cilj uvođenje preventivnih mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu kako bi se osigurala veća razina zaštite.

45 Navedena direktiva sadržava, kao što je to navedeno u njezinu članku 1. stavku 2., opća načela o, među ostalim, prevenciji profesionalnih rizika, zaštiti sigurnosti i zdravlja, uklanjanju čimbenika rizika i nesreća, kao i opće smjernice za provedbu navedenih načela.

46 Nadalje, članak 5. stavak 1. Direktive 89/391 određuje da je dužnost poslodavca osigurati sigurnost i zdravlje radnika u svakom aspektu povezanom s radom.

47 Kao što je to Sud pojasnio u točki 41. presude od 14. lipnja 2007., Komisija/Ujedinjena Kraljevina (C-127/05, EU:C:2007:338), ta odredba poslodavcu nameće obvezu da radnicima osigura sigurno radno okruženje, pri čemu je sadržaj te obveze preciziran u člancima 6. do 12. te direktive kao i više posebnih direktiva koje predviđaju preventivne mjere koje se moraju donijeti u određenim specifičnim proizvodnim sektorima.

48 Ipak, Sud je presudio da se navedenom odredbom samo utvrđuje opća poslodavčeva obveza sigurnosti a da se pritom ne izjašnjava ni o kakvom obliku odgovornosti (presuda od 14. lipnja 2007., Komisija/Ujedinjena Kraljevina, C-127/05, EU:C:2007:338, t. 42.).

49 Slijedom toga, kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 39. svojeg mišljenja i kao što to tvrdi Europska komisija, iako Direktiva 89/391 upućuje na načelo odgovornosti poslodavca i utvrđuje opće obveze koje se odnose na zaštitu sigurnosti i zdravlja radnika u svim aspektima povezanima s radom, ona ne sadržava nijednu posebnu odredbu koja se odnosi na postupovna pravila o pravnim sredstvima za utvrđivanje odgovornosti poslodavca koji nije poštovao te obveze.

50 Isto tako, iako članak 31. Povelje – na koji se u svojem prvom prethodnom pitanju poziva sud koji je uputio zahtjev – predviđa u stavku 1. da „[s]vaki radnik ima pravo na radne uvjete kojima se čuvaju njegovo zdravlje, sigurnost i dostojanstvo”, ni on ne sadržava pojašnjenja o postupovnim pravilima o pravnim sredstvima koja se mogu koristiti kad zaštita sigurnosti i zdravlja radnika nije osigurana.

51 Budući da pravo Unije ne usklađuje postupke primjenjive na utvrđivanje odgovornosti poslodavca u slučaju nepoštovanja zahtjeva iz članka 4. stavka 1. i članka 5. stavka 1. Direktive 89/391, ti su postupci obuhvaćeni nacionalnim pravnim poretkom država članica na temelju načela njihove procesne autonomije, pod uvjetom, ipak, da ne budu nepovoljniji od onih kojima se uređuju slične situacije na koje se primjenjuje nacionalno pravo (načelo ekvivalentnosti) i da u praksi ne onemogućuju ili pretjerano ne otežavaju ostvarivanje pravâ koja dodjeljuje pravo Unije (načelo djelotvornosti) (vidjeti analogijom presudu od 11. travnja 2024., Air Europa Líneas Aéreas, C-173/23, EU:C:2024:295, t. 31. i navedenu sudsku praksu).

52 Nadalje, Sud je također presudio da, u nedostatku propisa Unije, i provedbu načela pravomoćnosti uređuje unutarnji pravni poredak država članica, na temelju načela njihove procesne autonomije, ali uz poštovanje načela ekvivalentnosti i djelotvornosti (presuda od 24. listopada 2018., XC i dr., C-234/17, EU:C:2018:853, t. 21. kao i navedena sudska praksa).

53 Drugim riječima, države članice pri utvrđivanju postupovnih pravila o pravnim sredstvima čiji je cilj osigurati zaštitu prava dodijeljenih Direktivom 89/391 moraju osigurati poštovanje prava na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje iz članka 47. Povelje, koje predstavlja potvrdu načela djelotvorne sudske zaštite. Stoga se države članice moraju uvjeriti utječu li konkretna pravila za ostvarivanje pravnih lijekova zbog povrede obveza predviđenih tom direktivom nerazmjerno na

pravo na djelotvoran pravni lijek pred sudom iz članka 47. Povelje (vidjeti analogijom presudu od 12. siječnja 2023., Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (C-132/21, EU:C:2023:2, t. 50 i 51.).

54 To se pravo sastoji od različitih elemenata, među kojima je osobito pravo na saslušanje. S tim u vezi, Sud je već presudio da bi bilo nespojivo s temeljnim pravom na djelotvoran pravni lijek donijeti sudsku odluku na temelju činjenica i dokumenata o kojima same stranke ili jedna od njih nisu imale saznanja i o kojima stoga nisu mogle zauzeti stajalište (vidjeti u tom smislu presudu od 25. travnja 2024., NW i PQ (Klasificirane informacije), C-420/22 i C-528/22, EU:C:2024:344, t. 106. i navedenu sudsku praksu).

55 Međutim, kad se od kaznenog suda traži da odluči o građanskopravnoj odgovornosti nastaloj zbog djela koja se optuženiku stavljaju na teret, pravo na saslušanje stranaka koje traže utvrđivanje takve odgovornosti bilo bi povrijeđeno ako ne bi mogle zauzeti stajalište o uvjetu koji je nužan za utvrđivanje navedene odgovornosti prije nego što sud pred kojim je pokrenut postupak konačno odluči o tom uvjetu. Naime, u tom slučaju činjenica da te stranke mogu pred sudom zauzeti stajalište o odgovornosti poslodavca bila bi lišena svakog korisnog učinka.

56 To bi bio slučaj kad bi rješenje u pogledu takvog uvjeta donio, u odluci koja obvezuje sud koji je pozvan odlučiti o toj odgovornosti, drugi sud, pred kojim se stranke nisu mogle pojaviti te pred kojim u najmanju ruku nisu stvarno mogle iznijeti argumente.

57 S druge strane, ako su stranke raspolagale takvim pravom, i ako su, osobito, imale stvarnu mogućnost iznošenja svojih argumenata, okolnost da nisu iskoristile to pravo nije relevantna.

58 U ovom je slučaju na nacionalnom sudu da provjeri jesu li pravni sljednici žrtve, stranke koje su postavile imovinskopravni zahtjev u okviru postupka pred kaznenim sudom, imali pravo na saslušanje pred upravnim sudom u pogledu, osobito, pravomoćne kvalifikacije događaja iz glavnog postupka kao „nesreće na radu”.

59 S obzirom na prethodno navedeno, na prvo pitanje treba odgovoriti tako da članak 1. stavke 1. i 2. kao i članak 5. stavak 1. Direktive 89/391, u vezi s načelom djelotvornosti i člankom 47. Povelje valja tumačiti na način da im se protivi propis države članice, kako ga tumači ustavni sud te države, u skladu s kojim pravomoćna presuda upravnog suda koja se odnosi na kvalifikaciju događaja kao „nesreće na radu” ima snagu pravomoćnosti pred kaznenim sudom koji je pozvan odlučiti o građanskoj odgovornosti zbog djela koja se optuženiku stavljaju na teret, ako taj propis pravnim sljednicima radnika koji je žrtva tog događaja ne dopušta da budu saslušani ni u jednom od postupaka u kojima se odlučuje o postojanju takve nesreće na radu.

O drugom pitanju

60 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li načelo nadređenosti prava Unije tumačiti na način da mu se protivi propis države članice na temelju kojeg nacionalni redovni sudovi ne mogu, pod prijetnjom stegovnih postupaka protiv svojih članova, po službenoj dužnosti izuzeti iz primjene odluke ustavnog suda te države članice, iako smatraju, s obzirom na tumačenje Suda, da se tim odlukama povređuju prava koja pojedinci imaju na temelju Direktive 89/391.

61 Najprije valja istaknuti da nacionalni sud koji je iskoristio mogućnost koju mu pruža članak 267. drugi stavak UFEU-a mora prema potrebi izuzeti ocjene višeg nacionalnog suda ako smatra da, imajući u vidu tumačenje koje je dao Sud, one nisu u skladu s pravom Unije, prema potrebi izuzimajući iz primjene nacionalno pravilo koje ga obvezuje na postupanje u skladu s odlukama tog višeg suda (presuda od 22. veljače 2022., RS (Učinak presuda ustavnog suda), C-430/21, EU:C:2022:99, t. 75. i navedena sudska praksa).

62 S tim u vezi, to rješenje također se primjenjuje ako je redovni sud vezan odlukom nacionalnog ustavnog suda za koju smatra da je protivna pravu Unije (vidjeti u tom smislu presudu od 22. veljače 2022., RS (Učinak presuda ustavnog suda), C-430/21, EU:C:2022:99, t. 76. i navedenu sudsku praksu).

63 U tom kontekstu valja podsjetiti na to da načelo usklađenog tumačenja zahtijeva da nacionalni sudovi učine sve što je u njihovoj nadležnosti, uzimajući u obzir cjelokupno nacionalno pravo i primjenjujući metode tumačenja koje to pravo poznaje, da bi se zajamčila puna učinkovitost predmetne direktive i da bi se došlo do rješenja koje je u skladu s ciljem koji se njome nastoji postići. Zahtjev takvog usklađenog tumačenja uključuje, među ostalim, obvezu za nacionalne sudove da izmijene, ako je potrebno, ustaljenu sudsku praksu ako se ona temelji na tumačenju nacionalnog prava koje nije u skladu s ciljevima direktive (presuda od 6. studenoga 2018., Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, t. 59. i 60. i navedena sudska praksa).

64 Kad je riječ o uspostavi eventualne stegovne odgovornosti nacionalnog suca, Sud je presudio da se pravu Unije protivi nacionalni propis ili praksa koji omogućuju utvrđivanje stegovne odgovornosti nacionalnog suca za svako nepoštovanje odluka nacionalnog ustavnog suda (vidjeti u tom smislu presudu od 22. veljače 2022., RS (Učinak presuda ustavnog suda), C-430/21, EU:C:2022:99, t. 87. i navedenu sudsku praksu).

65 Doduše, kada je riječ o stegovnoj odgovornosti kojoj redovni suci mogu podlijegati u slučaju nepostupanja u skladu s odlukama nacionalnog ustavnog suda, očuvanje neovisnosti sudova ne može, među ostalim, imati za posljedicu to da se u cijelosti isključi mogućnost da stegovna odgovornost sudaca u određenim, potpuno iznimnim slučajevima nastane zbog sudskih odluka koje donesu, primjerice u slučajevima njihovih ozbiljnih i potpuno neispričivih postupanja (vidjeti u tom smislu presudu od 22. veljače 2022., RS (Učinak presuda ustavnog suda), C-430/21, EU:C:2022:99, t. 83. i navedenu sudsku praksu).

66 Međutim, kako bi se očuvala ta neovisnost, bitno je da se navedeni suci redovnih sudova ne izlažu stegovnim postupcima ili sankcijama zbog korištenja mogućnosti pokretanja postupka pred Sudom na temelju članka 267. UFEU-a, koja je u njihovoj isključivoj nadležnosti (vidjeti u tom smislu presudu od 22. veljače 2022., RS (Učinak presuda ustavnog suda), C-430/21, EU:C:2022:99, t. 83. do 85. i navedenu sudsku praksu).

67 S obzirom na prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti tako da načelo nadređenosti prava Unije valja tumačiti na način da mu se protivi propis države članice na temelju kojeg nacionalni redovni sudovi ne mogu, pod prijetnjom stegovnih postupaka protiv svojih članova, po službenoj dužnosti izuzeti iz primjene odluke ustavnog suda te države članice, iako smatraju, s obzirom na tumačenje Suda, da se tim odlukama povređuju prava koja pojedinci imaju na temelju Direktive 89/391.

Troškovi

68 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

1. **Članak 1. stavci 1. i 2. te članak 5. stavak 1. Direktive Vijeća 89/391/EEZ od 12. lipnja 1989. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu, u vezi s načelom djelotvornosti i člankom 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima,**

   treba tumačiti na način da im se:

   protivi propis države članice, kako ga tumači ustavni sud te države, u skladu s kojim pravomoćna presuda upravnog suda koja se odnosi na kvalifikaciju događaja kao „nesreće na radu” ima snagu pravomoćnosti pred kaznenim sudom koji je pozvan odlučiti o građanskoj odgovornosti zbog djela koja se optuženiku stavljaju na teret, ako taj propis pravnim sljednicima radnika koji je žrtva tog događaja ne dopušta da budu saslušani ni u jednom od postupaka u kojima se odlučuje o postojanju takve nesreće na radu.

2. **Načelo nadređenosti prava Unije,**

   treba tumačiti na način da mu se:

   protivi propis države članice na temelju kojeg nacionalni redovni sudovi ne mogu, pod prijetnjom stegovnih postupaka protiv svojih članova, po službenoj dužnosti izuzeti iz primjene odluke ustavnog suda te države članice, iako smatraju, s obzirom na tumačenje Suda, da se tim odlukama povređuju prava koja pojedinci imaju na temelju Direktive 89/391.

Potpisi